

Фото Людмили Лабович

Підляський українець Марко Хмелевський – лауреат премії POLIN 2025. с. 8

Проблема прапорів на будівлі Народного дому. с. 3

Зустріч, яка єднає. с. 9

ISSN 027-8254

9 770027 825252

Павло ЛОЗА

Фото автора статті

Радослав Сікорський: «Апетит росії до війни не зменшився, скоріше – навпаки»

«Краще межувати з незалежною Україною, яка прагне європейської інтеграції, ніж з танками путіна», – сказав Радослав Сікорський, віцепрем'єр-міністр і міністр закордонних справ Польщі, під час зустрічей з мешканцями Перемишля.

Жовтневий візит очільника польської дипломатії до Перемишля був частиною туру Регіональними центрами міжнародних дебатів. На зустрічі в Перемиській школі права та адміністрації були присутні приблизно 200 осіб.

«Перемишль – це символічне місце», – зазначив Радослав Сікорський і нагадав, що у 2023 році Перемишль отримав відзнаку «Місто-рятівник».

Водночас політик навів дані, що демонструють зростання військового потенціалу кремля. «Військові витрати росії цього року оцінюють у 15,5 трільйона

рублів, або майже 700 мільярдів злотих, що на 3,4% більше, ніж минулого року», – повідомив міністр. Він зазначив, що Москва продовжує підготовку до тривалого протистояння.

Більшу частину зустрічі було присвячено саме війні в Україні. Віцепрем'єр-міністр додав, що це питання має фундаментальне значення для безпеки Польщі.

«Сподіваюся: нікого не потрібно переконувати, що вільна Україна – це польський державний інтерес», – наголосив він.

Візит Радослава Сікорського до Перемишля відбувся в часи зростання міжнародного напруження та дискусій щодо подальшої підтримки Києва. Міністр також зауважив, що це часи посилення російської дезінформаційної кампанії.

Зокрема, він нагадав, що багато онлайн-акаунтів, які «підбурюють поляків та українців проти одне одного», з'явилося як «антивакцинальні» під час пандемії.

Про дезінформацію Радослава Сікорського питав Ігор Горків, голова Перемиського відділу ОУП, який був присутній на зустрічі разом з іншими діячами організації. Представника Об'єднання, серед іншого, цікавили інструменти, завдяки яким можна притягнути до відповідальності тих, хто поширює дезінформацію.

«Не повинно бути так, щоб іноземні соціальні мережі дозволяли таке втручання, таку когнітивну війну з боку наших ворогів у нашому кіберпросторі, не вимагаючи жодних стандартів», – відповів Радослав Сікорський.

Він заявив, що 80% проблем зникли б, якби було дотримано простого правила – все незаконне в «аналоговому світі» є незаконним і в «цифровому»: «Хоча я ціную свободу слова, інтернет-бот, фінансований фермами тролів у Санкт-Петербурзі, не повинен мати жодних прав. Його слід заблокувати та виключити з цифрового світу».

У зв'язку з цим міністр закордонних справ також звернув увагу на відповідальність політичного класу, включено з «політичними підприємцями», які використовуватимуть ситуацію для «політичного бізнесу».

Радослав Сікорський навів приклад Гжегожа Брауна та Януша Корвіна-Мікке. Він нагадав, що протягом кількох годин після того, як 9-10 вересня безпілотники порушили повітряний простір Польщі, ці політики повідомили, що то були українські дрони.

«Це не тільки безвідповідально. Це вже служить іноземним інтересам», – сказав політик.

Запитання з аудиторії також стосувалися польсько-українських відносин, зокрема історичних, наприклад, Волині.

«Це дуже важливе та болісне питання. Пояснити кривди завжди важко», – вважає Радослав Сікорський, який зазначив, що в цій «етнічній чистці з ознаками геноциду», за даними різних істориків, могло загинути приблизно 100 тисяч людей.

Одночасно він нагадав, що в аналогічний період, у 1937-1938 роках, відбулася «Польська операція» НКВС, в якій вбито понад 111 тисяч поляків. Політик зазначив, що тоді систематично було вирізано всю польську меншину в тодішньому Радянському Союзі, зокрема на території України.

«Я запитую тих політиків, які вимагають пам'яті жертв Волині. Чому так мало говорять про понад 100 тисяч

поляків, вбитих НКВС? Я не чую жодних вимог щодо репарацій від росії, не чую жодних вимог щодо пам'ятника польським жертвам у москві й не чую, наприклад, жодних планів щодо встановлення Дня пам'яті польських жертв операцій НКВС. Тож пам'ятаймо всіх наших убитих співвітчизників», – продовжив Радослав Сікорський.

У зв'язку з Волинською трагедією міністр вважає, що сьогодні, по-перше, важливою є пам'ять, а по-друге, те, чого хочуть досягнути Польща та Україна.

«Давайте погодимося в одному: що б ми не робили, вже не повернемо жодної волинської жертви. Але можемо діяти так, щоб вшанувати померлих і забезпечити їм християнське поховання», – сказав політик. Він додав, що під час каденції нинішнього уряду було досягнуто домовленості з українською владою про відновлення процесу ексгумації жертв.

«Думаю: ми нарешті знайшли правильну формулу, що не будемо звинувачувати одне одного, і щоб було зрозуміло, вина є також по нашому боці. Кожна сторона повинна зробити свою частину. Це означає виконати свій християнський обов'язок перед померлим або вбитим та забезпечити їм гідне поховання. І, на мою думку, немає сенсу робити ставки, кожен просто повинен виконати свою частину роботи в ім'я примирення», – завершив відповідь на питання про історичні взаємини Радослав Сікорський.

На зустрічі також свої питання поставили представники сільськогосподарської, транспортної та логістичної галузей. Один з учасників сказав, що в Медиці бракує навіть «звичайного пристойного крана для підйому 40-тонного контейнера».

Нагадаємо, що саме в Медиці планували побудувати так званий «сухий порт» – перевантажувальний вузол, зокрема для великої кількості зерна.

Проект не було запущено, серед іншого, через протести на кордоні та його блокування з польського боку фермерами та перевізниками.

У зв'язку з цим міністр згадав про «можливості, які Польща втрачає».

«Зверніть увагу на великий громадський конфлікт, який у нас був щодо торгівлі зерном з Україною. А що румуни зробили в той самий час за європейські гроші? Вони побудували зерновий термінал у Констанції. То хто ж краще розпорядився своїми ресурсами?» – поставив риторичне питання політик.

Він зазначив, що сьогодні Польща та Україна все ще можуть спільно використати переваги співпраці. Цього можна досягти, зокрема, шляхом інвестування в дорожню інфраструктуру, яку частково використовують у прикордонних регіонах для транспортування допомоги для України.

На його думку, частину європейських грошей варто витратити на обладнання та дорожню інфраструктуру. Ними може скористатися Польща, а також допомогти цим Україні в боротьбі та інтеграції до Європейського Союзу.

«Сподіваюся, що хтось написав уже проект з бюджетом та графіком робіт, який слід подати до Міністерства розвитку та Міністерства фондів. Інколи буває так, що просто потрібно дати Богу шанс», – підсумував Радослав Сікорський. ●

події

Павло ЛОЗА

Фото автора статті

Проблема прапорів на будівлі Народного дому

З Народного дому вкотре зірвали український прапор, який є власністю почесного консула України в Перемишлі. Після останнього інциденту посол України відреагував, закликаючи, серед інших, Міністерство закордонних справ Польщі «вжити заходів у цій справі». Водночас деяким мешканцям міста також не дають спокій переплетені стрічки в кольорах польського та українського прапорів, що висять на будівлі НД. За задумом діячів перемиського ОУП, вони залишатимуться зв'язаними до 11 листопада.

Покарання за зірваний прапор – до року позбавлення волі

Останній інцидент зі зривом прапора стався ввечері 26 жовтня. Поліція отримала повідомлення про те, що з будівлі НД, де знаходиться Консульство України в Перемишлі, що розташована на вулиці Костюшка 5, зняли український прапор, а флагшток пошкодили.

Посол України в Польщі Василь Боднар прокоментував це у соцмережі X (колишній твіттер), наголосивши, що «хвиля антиукраїнської ненависті в соціальних мережах знову призвела до зриву прапора» в цьому місці.

«Я публічно та дипломатично звертаюся до польської поліції та Міністерства закордонних справ з проханням вжити відповідних заходів для пошуку винних та притягнення їх до відповідальності», – написав посол.

Речниця поліції в Перемишлі Кароліна Ковалік повідомила, що у зв'язку з цією справою поліціянти встановили й затримали двох чоловіків. «Це жителі Перемишля віком 21 й 23 роки. Матеріали у справі передано до Районної прокуратури в Перемишлі», – повідомляє речниця, яка додає, що у всіх п'яти попередніх випадках теж затримали зловмисників.

На момент друку цього випуску ми ще не отримали відповіді від Районної прокуратури Перемишля щодо висунутих підозрюваним звинувачень та можливого покарання.

4. →

Василь Боднар у своєму дописі наголосив, що «польське законодавство передбачає до одного року позбавлення волі за наругу над державним прапором».

Варто зазначити, що це був шостий акт такого вандалізму за рік. На фейсбук-сторінці Посольства України читаємо, що прапор з Консульства України в Перемишлі та українського Народного дому, які розташовані в одному будинку, зривали 16 червня, 6 липня і 10 серпня. Ще у двох випадках – 16 серпня і 9 вересня – «зловмисники намагалися, але не змогли зірвати українську символіку з цього будинку».

«Повернути все до нормального стану!»

Варто відзначити, що влітку також була спроба розділити стрічки в національних кольорах Польщі та України, які діячі перемиського Об'єднання українців у Польщі вивісили на будинку Народного дому напередодні Дня Незалежності України, котрий святкують 24 серпня.

«Цей жест є доказом нашої незмінної польсько-української солідарності та турботи про добрі взаємовідносини. Ми хочемо, щоб наше сусідство ґрунтувалося на партнерстві та зичливості. Польща та Україна є рівноправними державами, які прагнуть гармонійного, безпечного майбутнього», – йдеться у дописі на фейсбук-сторінці НД, де зазначено, що стрічки будуть розв'язані після Дня Незалежності Польщі 11 листопада.

«Польща та Україна – близькі країни, готові захищати спільні європейські, демократичні цінності. Тільки разом ми можемо протистояти зовнішнім загрозам. Це важливо особливо зараз, враховуючи зростання напруженості, тривоги та дезінформації», – написали діячі Об'єднання у дописі, який з'явився 24 вересня.

Це була відповідь на дії Міхала Новотинського, мешканця Перемишля та творця ютуб-каналу «Polskie Drogi» (Польські дороги).

На початку вересня блогер опублікував відео та допис на своєму каналі та фейсбук-сторінці щодо зв'язаних стрічок. В одному із записів він, зокрема, питає: «Чи зв'яже нас жид, слабкий актор, якась наймана повія у світі мистецтва та наркоман на службі у світової мафії – Зеленський?»

У своїх відео Міхал Новотинський говорить про «провокацію» та просить «повернути все до нормального стану», тобто розв'язати стрічки на НД. Він додав,

що інакше йому доведеться зробити це самому, навіть якщо втрутиться поліція. На думку блогера, такі дії не будуть «актом ворожості». Пізніше Новотинський попросив мешканців міста позичити йому драбину.

«Привіт, Перемишль! Чи може хтось позичити довгу розсувну драбину? Я хочу припинити цю провокацію та розв'язати стрічки, які хтось зв'язав у Народному домі – Українському домі, перш ніж вони дов'яжуть інші, наприклад, жидівські або червоно-чорні, що символізують нацистсько-бандерівських бандитів, геноцид та катів поляків, Бандеру та Шухевича», – читаємо у дописі на фейсбучі від 7 вересня.

Двома днями пізніше Міхал Новотинський опублікував у своєму профілі відео, на якому показано невдалу спробу розв'язати стрічки, вивішені на НД.

Занадто коротка драбина та «аукціон» у фейсбучі

Через півтора тижня, 20 вересня, на фейсбук-сторінці Міхала Новотинського з'явився ще один пост та відео, що стосуються стрічок. У них мешканець міста просив втручання мера Перемишля Войцеха Бакуна та Анджея Запаловського, депутата Сейму від партії «Конфедерація».

«Що прошу в мера та пана Запаловського, депутата Сейму? Я прошу драбину заввишки 8 метрів, бо нижча занадто коротка. Їх (стрічки – прим. ред.) не можна безпечно розплутати чи розв'язати», – говорить у своєму відео польський блогер.

Через місяць Новотинський повідомив у соцмережі, що мер Перемишля, попри прохання про втручання, «нічого не робить щодо цієї бандерівської провокації». У дописі від 24 жовтня чоловік заявив, що в одному зі своїх постів мер міста «навмисно» чи «ненавмисно» поширює брехню про те, що Міхал Новотинський є працівником Народного дому та Об'єднання українців у Польщі. Він також пояснив, що зустрівся з Ігорем Горківим, головою Перемиського відділу ОУП, під час виконання своїх службових обов'язків, коли «працював у компанії, яка доставляла продукти до Українського дому».

Допис викликав реакцію Войцеха Бакуна та дискусію. Серед іншого, мер міста з приватного профілю на фейсбучі звернувся до Новотинського, назвавши його «Михайлом» і висловивши сумніви, чи той взагалі є поляком. Загалом розмову можна інтерпретувати як «аукціон», на якому з'ясовують, хто більше співпрацює з Ігорем Горківим, тобто «зганьбився» зв'язками з представником української громади, ОУП та НД. Завершується суперечка з'ясуванням того, хто з опонентів більше «зловживає алкоголем».

Голова Перемиського відділу ОУП заявив, що «немає сенсу коментувати дискусію» і скерував усіх зацікавлених на фейсбук-сторінку Ліліани Каліновської, депутатки міської ради Перемишля (Liliana Kalinowska, Radna Rady Miejskiej w Przemyślu), яка опублікувала скриншот переписки.

Ігор Горків також нагадує всім і запрошує на символічний тост з нагоди Дня Незалежності Польщі в Народному домі в Перемишлі. Ця ініціатива вже кілька років об'єднує поляків та українців міста, що разом відзначають польське державне свято.

«Тост за незалежність!» відбудеться в Народному домі ввечері 11 листопада. Крім того, на той день заплановано дискусію. З нагоди цієї дати будівлю також прикрашатимуть стрічки кольорів польського та українського прапорів. ●

«VIVA UKRAINA VIVA POLONIA» у Вроцлаві

Гурток ОУП у Вроцлаві запрошує 15 листопада на цього-річну едицію «VIVA UKRAINA VIVA POLONIA».

Подія відбудеться у вроцлавській домівці на вулиці Руська 46А. Захід розпочнеться о 17:30 майстер-класом для дітей. У його рамках Анна Харитонова проведе малювання у стилі петриківського розпису. Також на гостей чекають майстер-клас українського танцю, який вестиме Наталія Стецюн з ансамблю «Студенти танцюють», та майстер-клас польського танцю, котрий проведуть інструктори Репрезентативного нижньосілезького ансамблю пісні й танцю «Вроцлав».

На завершення свята прозвучить концерт рок-гурту «Клуб 46» та фолькорокової команди «Тугай Бей». Початок – 19:00.

Як зазначають організатори, присутні матимуть нагоду поділитися спогадами про домівку на Руській, яка діє ще з 50-х років минулого століття. Саме тут було місце українських зустрічей студентів, родин із дітьми. Воно й досі служить українській спільноті міста. Організатори заохочують ще до заходу поділитися з ними старими фотографіями, що зображують діяльність домівки. Їх буде представлено в презентації. Надсилати світлини можна на адресу: wroclaw@ukraincy.org.pl

«Візьміть родину, знайомих, друзів – і зустріньмося на Руській!» – запрошують на захід члени вроцлавського гуртка ОУП.

Концерт хору «Журавлі» у Лігниці

9 листопада у Лігниці відбудеться концерт українського чоловічого хору «Журавлі».

Послухати українських пісень хористи та диригент хору запрошують до концертної зали в готелі «Адмірал» (Hotel Admiral, ul. Bielańska 37).

Початок – 18:00. Вхід – вільний.

Осіннє порядкування українських поховань у Польщі

30 жовтня українська громада Любліна прибрала та впорядкувала могили воїнів Армії Української Народної Республіки, що розташовані на православному кладовищі на вулиці Липовій.

«Велика подяка всім, хто відчував своїм обов'язком подбати про могили борців за волю України», – читаємо на фейсбучі повідомлення Українського товариства у Любліні.

Саме ця організація під головуванням доктора Григорія Купріяновича не один рік займається впорядкуванням поховань. Слід зазначити, що на сьогодні з кількадесяти могил, які були на кладовищі, залишилося тільки тринадцять.

Своєю чергою діячі гуртка ОУП у Кракові організували 25 жовтня прибирання могил українців, похованих на краківському Раковицькому цвинтарі.

«Дякуємо Пласту-Краків за приєднання вже черговий раз до спільної справи, а також всім іншим, що прийшли допомогти. Пам'ятаймо про українців, які творили наш сучасний Краків», – читаємо на фейсбуч-сторінці гуртка,

де також повідомлено, що тим разом вдалося прибрати 42 могили.

Акції проходили до Дня всіх святих, який відзначають 1 листопада. Нагадаємо, що впорядкування могил петлюрівців на Православному цвинтарі на варшавській Волі вже багато років проводить Громадська ініціатива з догляду за могилами воїнів УНР у Варшаві.

У Польщі писали Радіодиктант національної єдності

27 жовтня українці в усьому світі змогли долучитись до Радіодиктанту національної єдності. Цей захід, присвячений Дню української писемності та мови, безперервно проводять з 2000 року. Його мета полягає в об'єднанні українців як в Україні, так і за її межами, а не перевірки знань учасників.

Цьогоріч диктант під назвою «Треба жити!» авторства письменниці Євгенії Кузнецової читала відома народна артистка України Наталія Сумська. До його написання приєдналися також українці в Польщі, серед яких – українські дипломати, діячі громадських організацій, як-от Об'єднання українців у Польщі, учні та вчителі.

Спільно написати диктант можна було, зокрема, у Варшавській українській школі, приміщенні фонду «Зустріч» у Кракові, домівці в Гданську (на фото).

День української писемності та мови відзначали теж учні та педагоги українських шкіл у Білому Борі, Гурові-Ілавецькому та Перемишлі.

Ліцеїсти школи імені Тараса Шевченка в Білому Борі не лише долучилися до написання 26-го Радіодиктанту національної єдності. Цього ж дня вони взяли участь у конкурсі на найкращого читця поезій про українську мову. Як зазначено на фейсбук-сторінці школи, під час свята молодь ліцею згадала десять найголовніших мовних заповідей, які сформулював відомий лінгвіст Іван Огієнко. Перед глядачами теж було представлено гумористичну сценку «Від села до села», у якій зіграли учні ліцею та початкової школи.

Вихованці Комплексу шкіл з українською мовою навчання в Гурові-Ілавецькому того дня взяли участь у мовному квесті, організованому в гуртожитку. Команди виконували завдання, розгадували мовні загадки, шукали приховані підказки та демонстрували свої знання з української мови.

Тим часом учні та вчителі Комплексу загальноосвітніх шкіл № 2 імені Маркіяна Шашкевича у Перемишлі записали відео, у якому читають українські скоромовки.

Фото з фейсбук-сторінки Домівка Гданськ

Більше новин читайте на сайті: nasze-slowo.pl.
Опрацював на основі повідомлень Павло ЛОЗА

ПОДІЇ ТИЖНЯ

Підготувала Тетяна ДАНЮЧЕНКО

Сергій Жадан отримав відзнаку «Медаль Свободи»

24 жовтня в Лодзі на відкритті однієї з найважливіших інтелектуальних подій Польщі, фестивалі «Ігри свободи», український письменник і військовослужбовець Сергій Жадан отримав Медаль Свободи. Отриману нагороду він виставить на аукціон, а кошти передасть на підтримку ініціативи «Хартія». Медаль Свободи було вручено вперше. Сергій Жадан – її перший лауреат. Крім власне медалі, український письменник отримав 10 тисяч євро.

«Ігри свободи» – міжнародний фестиваль ідей, який щороку об'єднує діячів культури, політиків, журналістів і науковців із різних країн Європи. Захід присвячений темам демократії, свободи слова та громадянської солідарності. Під час цього річного форуму Медаллю Свободи відзначили українського письменника Сергія Жадана.

«Ідеєю свободи просякнута наша сумна і повна протиріч цивілізація. Свобода червоною ниткою проходить через нашу культуру, історію і політику. Із цим усі погоджуються. Ідея свободи добре продається і добре сприймається. Але яке її справжнє значення? Яка її цінність?» – запитав у своїй промові під час вручення нагороди Сергій Жадан, підкреслюючи, що люди в Україні зараз дуже реально і дорогою ціною відчують цінність слова «свобода».

«Непевні часи» – гасло цього річного «Ігор свободи». Протягом трьох днів, 24-26 жовтня, у межах фестивалю відбулося 170 подій. Зокрема, виступив міністр закордонних справ РП Радослав Сікорський, колишній президент РП Александр Квасневський, переможниця премії Ніке Еліза Концька, актор Джордж Клуні, письменники Щепан Твардох і Георгі Господінов та багато інших лідерів думок. Серед учасників цього річного «Ігор свободи» були також польський письменник Анджей Стасюк і головний редактор видання «Gazeta Wuborcza» Адам Міхнік, які висловили підтримку Україні.

Фото з фейсбук-сторінки Польський Інститут у Києві

Бойові застосування ракет «Фламінго» та «Рута»

Президент України Володимир Зеленський повідомив про бойові застосування українських ракет: «„Фламінго“ – було бойове застосування. „Рута“ – було бойове застосу-

вання. Ми робимо все, щоб цього року ми спробували не по одній, по дві, по три, а серйозно спробували. Ми йдемо до цього. Ми вважаємо, що нам вдасться. Ми на це дуже сподіваємося. Тому що вже неодноразові наші використання показали, що може бути дієвий результат».

Також президент зазначив, що з європейської далекобійної зброї Україна застосовує лише Storm Shadow в нормальній кількості і меншій кількості SCALP, адже іншої зброї немає.

Володимир Зеленський зауважив, що 90-95% далекобійних уражень – це зброя українського виробництва.

Нагадаємо, що на початку жовтня Володимир Зеленський підтвердив успішне застосування ракет «Нептун» і «Фламінго» в парі.

Говорячи про удари у відповідь вглиб території агресора, глава держави зауважив, що в цьому питанні також є позитив. Тоді глава держави сказав, що українська ракета-дрон «Рута» вперше вразила 250 кілометрів + морську вишку.

Також 21 серпня Володимир Зеленський оголошував, що за кілька місяців «Фламінго» мають запустити у масове виробництво.

Україна вражає російські нафтові об'єкти та знищила «Орешнік»

З початку повномасштабного вторгнення росії Україна успішно уразила 160 російських об'єктів нафтовидобутку та нафтопереробки. За вересень та жовтень таких об'єктів було уражено 20. Про це розповів очільник Служби безпеки України Василь Малюк.

«Це шість НПЗ, два нафтових терміналу, три нафтобази і дев'ять нафтоперекачувальних станцій», – уточнив він щодо уражених у вересні та жовтні об'єктів.

«Це призвело до 20% дефіциту на внутрішньому ринку нафтопродуктів і простою 37% нафтопереробних потужностей», – заявив голова СБУ.

«Ми „жалимо“ саме законні цілі. Нафтовидобуток, нафтопереробка – це 90% оборонного бюджету росії. Це брудні нафторублі, за рахунок яких ворог вбиває нас», – підкреслив Малюк.

Треба додати, що раніше Служба зовнішньої розвідки заявляла, що росія може до кінця року опинитися у залежності від імпорту пального на рівні до 60% без щонайменше шести місяців ремонту у спокійних умовах.

Атаки українських дронів, які з початку серпня вразили понад два десятки великих нафтопереробних заводів на території РФ, занурили російський паливний ринок у кризу, якої він ще не бачив.

За розрахунками ВВС, не менше 57 регіонів росії, тобто понад половину, зіткнулися з перебоями в постачанні палива після українських ударів по російських НПЗ.

Також Василь Малюк заявив, що від початку року Сили оборони України знищили 48% російських зенітних ракетно-гарматних комплексів «Панцир»: «У ворога, давайте визнаємо, дуже сильне ППО. І найкраще по наших дальнобійних безпілотниках працює їхній „Панцир“. Так от, з початку 2025 року по сьогоднішній день ми знищили 48% відсотків „Панцирів“. Це сьогодні пріоритет».

Голова СБУ додав, що росіяни виробляють 30 «Панцирів» на рік. Але кількість знищеного, за його словами, набагато перевищує те, виробляється.

Малюк зазначив, що сили Головного управління розвідки, Служби безпеки України та Служби зовнішньої розвід-

ки знищили одну з трьох російських балістичних ракет середньої дальності «Орешнік».

«До цього ми жодного разу це не озвучували. Але коротко і лаконічно можемо сказати, що один з трьох „Орешніків“ було успішно знищено на їхній території на Капустіному Яру силами ГУР, СБУ і СЗР», – сказав він.

Голова СБУ зауважив, що «знищення було стовідсоткове, це була дуже успішна операція».

«Про це доповідалося виключно Верховному головнокомандуючому президенту України, також про це знали декілька президентів інших країн», – підкреслив Василь Малюк.

Він також зауважив, що операцію провели в той час, коли назву «Орешнік» на широкий загал ще в принципі ніхто не знав. Ворог цієї зброєю на той час особливо ще не погрожував.

«Якщо я не помиляюся, поза минулого літа провели ми цю успішну операцію», – конкретизував Василь Малюк.

В пресслужбі СБУ уточнили, що була знищена ракета, яка знаходилася в ангарі і була майже готова до пуску, в ніч із 8 на 9 липня 2024 року. Як відомо, анонсована дальність російської ракети «Орешнік» сягає до 5,5 тисяч км. Швидкість польоту розробки оцінюється нібито у 10-11 Махів.

Соціологи: в Україні відновлення оптимістичних настроїв

Із 43% до 56% зріс відсоток українців, які вірять, що за 10 років їхня країна буде процвітаючою і перебуватиме у складі Європейського Союзу. Про це свідчать результати опитування Київського міжнародного інституту соціології.

Соціологи звертають увагу, що з жовтня 2022 року і до травня 2025 року була стабільна тенденція до зниження оптимізму в українському суспільстві, і в травні було вперше зафіксовано переважання песимістичних настроїв. Так, у травні 2025 року 47% вважали, що через 10 років Україна буде країною із зруйнованою економікою і великим відтоком населення – проти 43%, які вважали, що через 10 років Україна буде процвітаючим членом ЄС.

Утім, станом на початок жовтня спостерігається відновлення оптимістичних настроїв і наразі вже 56% оптимістично оцінюють майбутнє країни.

Натомість з 47% до 31% стало менше тих, хто вважає, що через 10 років Україна буде зруйнованою країною із значним відтоком населення.

Також простежується тенденція, що молодші українці є більшими песимістами. Так, серед респондентів у віці 18-29 років 49% вважають, що Україна через 10 років буде процвітаючою країною, а 39%, навпаки, бачать її зруйнованою. Тобто баланс оптимістичних-песимістичних оцінок становить +10% (на рівні України в цілому показник +25%). Серед уже 30-59 річних баланс оцінок +23%, а серед 60+ річних – +39%.

Опитування проводилося впродовж 19 вересня – 5 жовтня методом телефонних інтерв'ю на основі випадкової вибірки мобільних телефонних номерів. У всіх підконтрольних уряду регіонах України було опитано 1008 респондентів у віці 18 років і старше. Статистична похибка такої вибірки не перевищує 4,1%, але за умов війни до неї додається певне систематичне відхилення.

Українські юнаки активно залишають країну

Польська прикордонна служба повідомила, що за два місяці кількість українських юнаків, що перетинають кор-

дон, становить понад 50 тисяч. У Державній прикордонній службі України кажуть, що не ведуть облік за віком.

Видання Politico зазначає: «Згідно з даними, наданими польською прикордонною службою Politico, з початку 2025 року до послаблення виїзних обмежень наприкінці серпня кордон з Польщею перетнуло майже 45 300 українських чоловіків віком від 18 до 22 років. Протягом наступних двох місяців ця цифра зросла до 98 500, або 1600 на день».

Як пише видання, багато хто з новоприбулих, схоже, продовжує рухатися на захід: за даними німецьких ЗМІ, що посилаються на цифри німецького міністерства внутрішніх справ, кількість молодих українців віком від 18 до 22 років, які в'їжджають до Німеччини, зросла з 19 осіб на тиждень у середині серпня до 1400-1800 осіб на тиждень у жовтні.

«Політики в Німеччині та Польщі – країнах, які прийняли найбільшу кількість українських біженців у Європейському Союзі – погрожують відкликати запрошення на тлі різкого збільшення кількості молодих українських чоловіків, які в'їжджають до їхніх країн протягом останніх тижнів після того, як Київ пом'якшив правила виїзду».

Зокрема у Німеччині члени правлячої консервативної партії канцлера Фрідріха Мерца попереджають, що, хоча країна і надалі прийматиме українських біженців, підтримка може зменшитися, якщо з'ясується, що молоді емігранти з України ухиляються від військової служби.

«Ми не зацікавлені в тому, щоб молоді українські чоловіки проводили час у Німеччині, замість того, щоб захищати свою країну», – повідомив Politico високопоставлений політик з питань зовнішньої політики з консервативної партії Мерца Юрген Хардт.

Польська ультраправа партія «Конфедерація» зі свого боку заявила, що «не може і далі бути притулком для тисяч чоловіків, які повинні захищати свою країну, обтяжуючи польських платників податків витратами, пов'язаними з їхнім дезертирством».

В ЄС проживає 4,7 млн українських біженців

Спецпредставниця ЄС з питань українців Ілва Йоганссон повідомила, що нині на території Євросоюзу проживає близько 4,7 млн українських біженців: «Йдеться про 4,7 мільйона українців, які наразі користуються тимчасовим захистом у державах-членах ЄС. І ця кількість зростає просто зараз».

Йоганссон зауважила, що фактично «щотижня до наших держав-членів прибувають нові люди та подають заяви на тимчасовий захист».

«Тож цифри продовжують зростати. Втім, тимчасовий захист має залишатися тимчасовим», – зазначила спецпредставниця ЄС з питань українців.

«Тепер ми зосередимося на цій новій фазі, у яку ми вступаємо, – перехід від тимчасового захисту до нового етапу. А що це за новий етап? Я б сказала, що ми переходимо від захисту до партнерства. Ми переходимо від статусу біженця до формування діаспори», – наголосила вона.

Нагадаємо, 15 липня Рада ЄС затвердила офіційне рішення про продовження дії Директиви щодо тимчасового захисту для українців на території Європейського Союзу до 4 березня 2027 року. Коли тимчасовий захист в ЄС для українців завершиться, їм допомогатимуть безперешкодно повернутися в Україну або ж змінити статус перебування у Європейському Союзі.

Людмила Лабович

Фото авторки статті

Підляський українець Марко Хмелевський – лауреат премії POLIN 2025

Цьогорічним лауреатом премії POLIN став Марко Хмелевський – солтис села Орля на Підляшші та місцевий український діяч. Нагороду він отримав за збереження пам'яті про євреїв, які жили в його рідному селищі.

Це була вже одинадцята едиція нагороди POLIN, якою Музей історії польських євреїв у Варшаві вшановує осіб або організації, що зберігають пам'ять про єврейське населення на території Польщі. Марко Хмелевський протягом багатьох років відновлює пам'ять про місцеву єврейську громаду, зосереджуючи свою діяльність навколо історичної синагоги в Орлі – місцевості неподалік Більська-Підляського.

Сам лауреат – підляський українець, багатолітній суспільний діяч, колишній секретар Союзу українців Підляшських колективів, як «Позитив», «Вервочки», «Гойраки». Він організатор заходів українського характеру, насамперед у своєму рідному містечку, ініціатор публікацій про Орлю, збірки українських пісень, а також платівок українських ансамблів. Останні роки зосереджується передусім на єврейських питаннях.

«Тимі єврейськими справами то я займаюся так 20 літ, – говорить говіркою свого містечка. – Ще як діяв в Союзі, то тоже займався історією Вуорлі, сидів в єврейських темах, але льокальні політичні реалії не давали мені можливості розвинути крила. Кілька літ тому ситуація змінялася і зачалася ширша діяльність».

Варто згадати, що сама Орля (говіркою – Вуорля) – це україномовне село, у якому до Другої світової війни 75% населення становили євреї. У післявоєнній історії, як і ціле Підляшшя, її вважали «білоруським» селищем, та зараз гміна Орля є єдиною на Підляшші, де стоять та «лякають» (передусім спотвореними чи то білоруськими, чи то говірковими формами) двомовні польсько-білоруські таблиці з назвами місцевостей.

Марко Хмелевський був першим діячем в Орлі, який відверто став говорити про українську спадщину селища. Разом з іншими локальними активістами він почав глибше входити в єврейські теми. Це саме Марко віднайшов у Ізраїлі останню живу єврейку з Орлі та ширше популяризував знання про місцеве єврейське населення, яке для нього є призабутим сусідом «руських» предків.

«Я 40 літ тому постановив, што ніколі з Вуорлі не виїду, – пояснює він. – І я хотів, коб вона біла знана, міела своуй льокальні продукт. А як маєм такій скарб, як богата гісторія, як забиткі такіє, як синагога, то треба кругом того будувати потенціал. Я ніколі не крию своєї національності. У нас живут україномовни люде, і хто ж має занятися тимі єврейськими справами, як не ми. Не бачу тут нічого кепського, я навіть витягаю такіє спуольни моменти з гісторії, де наши люде і жиди разом бороніліся перед пуольськими націоналістами. То ж жиди говорілі тоже „по-нашому“, а як пришла

Синагога в Орлі, 2025 рік

Пуольща, то пуольська мова біла всієм чужая. Так што ми їехали разом на одному возові».

Результатом зацікавлень Марка єврейськими темами стало багато різних ініціатив та заходів. Він є ініціатором і організатором фестивалю «Mimo wszystko – Szalom». («Незважаючи на все – Шалом»), ініціатором щорічних Днів пам'яті в роковини депортації орлянських євреїв до табору в Треблінці, опікується місцевим єврейським кладовищем та насамперед історичною мурованою синагогою другої половини XVIII століття.

За свою діяльність для збереження пам'яті про єврейську спадщину Марко був номінований на премію POLIN у 2021 році. Серед фіналістів було тоді шість осіб з усієї Польщі, які діють на користь збереження спадщини та пам'яті про історію євреїв, а також побудови добрих польсько-єврейських відносин. У 2021 році Маркові, однак, не вдалося отримати відзнаки. Це сталося чотирма роками пізніше. Як він каже, ця нагорода є визнанням не тільки його діяльності, але й роботи багатьох інших людей, а також відзнакою для всієї громади Орлі.

«Мніє не здається, што я тут зробив штось великого. Але капітула відно думала іначей. Я навіть учув, што цієла капітула біла одноголосна. То виняткове і нобілітующе», – коментує лауреат.

На сайті Музею польських євреїв про Марка читаємо: «Солтис села Орля роками з надзвичайною відданістю відновлює пам'ять про місцеву єврейську громаду. Завдяки його зусиллям прекрасна XVIII-столітня синагога в Орлі знову стала місцем пам'яті та діалогу».

Варто згадати, що ця найстаріша пам'ятка в селищі та одна з найстаріших у регіоні була закрита через поганий стан і небезпеку для відвідувачів. Її повторне відкриття стало можливим завдяки проведеним роботам усередині об'єкта. Усе це, звичайно, відбулося стараннями Марка Хмелевського. Завдяки його зусиллям синагога була включена 2025 року до програми «7 найбільш загрожених пам'яток та об'єктів культурної спадщини в Європі». У результаті цього вона отримала фінансову та експертну підтримку від Європейського інвестиційного банку для проведення реставраційних робіт. Від травня цього року, після двох років перерви, її знов можна оглянути.

Хто потрапить на Підляшшя та захоче заїхати до Орлі, того всі стежки повинні привести до однієї особи в містечку – до Марка, який не лише покаже синагогу та інші пам'ятки села, але й розкаже українською говіркою про історію євреїв, які віками жили тут поряд з «руським» населенням. ●

Ольга ГРИБЕК

Фото надали організатори

Зустріч, яка єднає

У суботу вранці, 27 вересня, в Ельблонзі було незвично гамірно. До міста з'їхалися діти з різних пунктів навчання української мови, щоб провести два дні серед друзів, пісень та нових умінь. Це була вже двадцять друга майстерня, організована Ельблонзьким відділом Об'єднання українців у Польщі. Вперше з ініціативи Ірини Будзинської, а пізніше під опікою Степана Дембіцького. Цього разу участь взяло майже сімдесят дітей з Пасленка, Годкова, Млинар, Слубіт, Вільчонт, Пененжна, Лелькова, Орнети та Ельблонга.

– Ми чекали на цю зустріч від початку навчального року. Тут завжди можна спробувати щось нове і знайти друзів, – поділилася одна з учасниць.

У просторому гуртожитку, де діти мали нічліг й харчування, швидко запанувала тепла атмосфера. Уже з перших годин усі поспішили на заняття: одні пробували малювати аквареллю під чутливим керівництвом талановитої Наталії Герасимюк, інші співали разом з чудовим подружжям Дулиш, котрі приїхали, щоб зацікавити дітей українською піснею. Людмила Шубіна з великою терпеливістю займала дітей працею з фетром і шнурками, вони творили там чудових ангеліків та святочні прикраси. У гуртожитковій їдальні пахло свіжою випічкою – там з'являвся справжній весільний коровай. Під оком тренерки Ольги Грибек і з допомогою дівчат з України Оксани Карпенко і Світлани Терех творився символ родинного щастя та єдності – пахучий коровай.

Гостю була також Любомира Тхір, яка своїм величезним досвідом і знанням завжди охочо ділиться з молодими педагогами доброю радою. Вона є прикладом не тільки серед дітей, а передусім серед вчителів з пунктів навчання української мови. Майстер-класи, що органі-

зовують щороку в Ельблонзі, дають можливість педагогам з Вармінсько-мазурського воєводства зустрітися, поділитися своїм досвідом, сумнівами, порадою. Коли потемніло, настав час вечірніх розваг. Концерт дітей, яких підготувало подружжя Дулиш, перетворив зал

на маленьке свято. Після нього діти разом переглядали український молодіжний фільм.

– Мені найбільше сподобалося, що ми всі разом, як велика родина, – сказав один із хлопців, втомлений, але щасливий після цілого дня пригод.

Заангажовані вчительки та батьки активно допомагали у всьому: від організації занять до опіки над дітьми. Без них цей захід не був би таким теплим і дружнім.

В неділю всі учасники взяли участь в Службі Божій в церкві. Пізніше була змога посмакувати смачним короваєм, що спекли діти.

На закінчення спільної пригоди діти показали свої музичні таланти і нововивчені пісні на концерті.

– XXII майстерня стала не лише нагодою навчитися чогось нового, але й справжнім святом української культури в Ельблонзі. Тут панувало відчуття спільноти, яке надовго залишиться у пам'яті учасників, – сказав Мирослав Притула, новий голова Ельблонзького відділу Об'єднання українців у Польщі, організатора цьогорічних майстер-класів.

Ця майстерня стала ще одним підтвердженням того, що українська культура та мова живуть у серцях молодого покоління, а подібні ініціативи зміцнюють почуття спільноти й підтримують національну ідентичність.

– Запрошуємо через рік на XXIII майстер-класи до Ельблонга, – закликав Ігор Сулим, заступник голови Ельблонзького відділу ОУП.

Тож запрошуємо сердечно! ●

Павло ЛОЗА

Фото автора статті

З'їзд та вибори Спілки – «Пам'ять і спадщина»

Новообрані члени Управи та Ревізійної комісії Спілки «Пам'ять і спадщина»

Діяльність організації щодо вшанування пам'яті жертв, включно з питаннями, пов'язаними з місцями пам'яті та вандалізмом на українських кладовищах у Польщі, – це одні з основних тем, які обговорювали під час з'їзду Спілки – «Пам'ять і спадщина» (колишня Спілка українців політв'язнів і репресованих у Польщі). На з'їзді, що відбувся в Перемишлі, було обрано нове керівництво організації.

З'їзд, котрий проходив 18 жовтня у Народному домі, відкрив голова Спілки Олександр Стець, привітавши всіх присутніх: членів організації, гостей та прибічників. Особливі вітання прозвучали до Ярослава Холявки із Сяніка, найстаршого члена Спілки, якому виповнилося 95 років.

Після – хвилиною мовчання присутні вшанували пам'ять членів Спілки, які померли від моменту останнього з'їзду, а також воїнів і цивільних жертв війни росії проти України.

Голова організації склав подяку членові Спілки Іванові Шумаді, який здійснив понад 300 поїздок до України з гуманітарною допомогою. Далі було зачитано звіт Головної управи про діяльність за минулий період.

Олександр Стець насамперед відмітив знакові й головні питання, як піклування про місця пам'яті. Зокрема, назвав імена тих членів організації, які в особливий спосіб дбають про окремі місця поховань і кладовища.

Тут особлива подяка була скерована до Стефана Боднара, котрий зараз не лише займається справою встановлення пам'ятника на згадку про цивільних жертв у селі Березка. Приватно перемишлянин відновив надгробок

Звітує Олександр Стець

бок головного ветеринарного лікаря Армії УНР Артема Нечипоренка-Нечипорука, що розташований у Ряшеві.

На кінець звіту голова організації виокремив основні проблеми. Серед них назвав скорочення кількості членів Спілки, пошуки коштів на поточну діяльність та необхідність поширення інформації про організацію в соцмережах й інтернеті загалом.

Він підкреслив, що вже десять років триває «системне» нищення місць пам'яті у Польщі. Особливо це було помітним від 2014 року, у перші роки війни в Україні. І хоча останніми роками, можна сказати, був «спокій», однак, як зазначив голова організації, зараз знову помітнішими стали випадки осквернення могил і пам'ятних місць.

Славомир Цікуй

Зокрема, він згадав, що у вересні вчергове знищено братську могилу воїнів українського підпілля в урочищі Білосток поблизу села Ліски Люблінського воєводства. Саме там поховані ті, хто 26 лютого 1946 року загинув у бою проти НКВС. Це вже не перший випадок нищення цієї могили. Цього разу камінь із викарбуваними на ньому іменами полеглих облили білою та червоною фарбами.

– Органи держави дуже часто концентрують свою увагу на загальності чи нелегальності цих місць пам'яті. Разом із тим зараз мова ненависті, випадки насильства за відсутності відповідного реагування як з боку держави, так і населення дають не досить втішну перспективу майбутнього, – говорив Олександр Стець. Водночас він зазначив, що організації, пори все, треба «своє робити»:

– За нами і поруч стоять ті, хто долав більші перешкоди і часто поклав життя за наш спільний ідеал – українську самостійну, соборну державу.

Під час дискусії присутні говорили, серед іншого, про те, чи організація повинна рішуче відреагувати на будь-які випадки осквернення могил та інших місць пам'яті, або ж навпаки – більш стримано ставитися до цих питань.

– Ми як українці-громадяни Польщі повинні більше використовувати українські консульські служби. Ми повинні зголошувати наші проблеми до відповідних українських служб, а вони мали б представляти наші проблеми перед польськими установами, – зазначив член організації Петро Сцібівовк.

Під час голосування майже всі члени обрали зобов'язати майбутню управу до «невідкладного реагування на випадки осквернення українських місць пам'яті й цвинтарів у Польщі». Одночасно зазначено, що у разі потреби організація повинна користуватися у таких питаннях послугами юриста.

Звісно, цього дня відбулися й вибори нової управи. З'їзд обрав Головну управу на новий термін у такому складі: голова – Славомир Цікуй, I заступник голови – Михайло Кертичак, II заступник – Григорій Куцаб, секретар – Артур Мельник, скарбнича – Анна Кендзора-Дацько.

Членами Головної управи стали Іван Вархіл, Богдан Лопушинський, Степан Павук та Петро Сцібівовк. Ревізійною комісією головуватиме Стефан Боднар, а її членом обрано Тадея Стабрина.

Стефан Боднар

Ярослав Холявка з дружиною Софією

Новообраний голова Спілки подякував присутнім за довіру і дотеперішню працю.

– Буду говорити коротко. Я останні пів року вчився. Хотів би як голова керувати цією організацією на такому ж рівні, як досі Олександр Стець. Вірю: ми будемо всі спільно працювати і йти вперед. А плани будемо реалізовувати згідно зі статутом, – сказав Славомир Цікуй. Він сподівається, що до організації все більше приєднуються українців з-поза Перемишля.

Відбулося теж прощання з Олександром Стецем, який протягом цих трьох років очолював Спілку – «Пам'ять і спадщина». Колеги з організації вручили йому грамоту й пам'ятний подарунок.

На завершення традиційно колишній голова передав своєму наступнику козацьку булаву як символи управління організацією.

Серед гостей, присутніх на засіданні Спілки – «Пам'ять і спадщина», були, зокрема, Ігор Горків – голова Перемиського відділу ОУП, Андрій Гайдамаха – журналіст, громадський діяч та представник Спілки української молоді, Олег Криштопа – журналіст, телеведучий та автор каналу «Машина часу», Марія Стець – голова Перемиського відділу Українського вчительського товариства у Польщі. ●

Григорій СПОДАРИК

Фото автора статті

«Вервочки»: «Ми просто співаємо – і цим живемо»

Цього року гурт «Вервочки» з Орлі на Підляшші двічі завітав на Вармію та Мазури, відвідуючи українські культурні заходи в Круклянках та Срокові. На круклянській Купальській ночі колектив виступав й у минулі роки. Його спів – це поєднання підляської автентики, внутрішнього вогню й жіночої енергії, яка відчувається з перших акордів. Такі зустрічі в українській спільноті укріплюють почуття єдності й дозволяють познайомитися з регіональними особливостями рідної культури. Про шлях до українського співу, підляську самоідентифікацію й любов до пісні розповідають дві представниці ширшої жіночої команди – Маргарита Бакунович і Евеліна Філіпюк.

– Розкажіть, будь ласка, як усе починалося. Звідки ви родом і як потрапили до «Вервочок»?

Маргарита Бакунович: Я із села Боцьвінка, що на Вармії та Мазурах між Круклянками, Видмінами та Солтманами. Там пройшло моє дитинство: ходила до греко-католицької церкви, навчалася у початковій школі. Після школи поїхала до українського ліцею – не до Гурова-Ілавецького, як тоді багато хто, а до Лігниці. Там уже

навчався мій брат, і мені здавалося, що це дуже добрий, український за духом ліцей на той час. Потім – Варшавський університет, українська філологія. І, звісно, молодість, кохання. Так склалося, що з хлопцем, у якого я закохалася, ми потрапили на студентський обмін до Тернополя. А сам він родом із Підляшшя. Ось так я опинилася тут, на підляській землі. Спочатку працювала трохи в школі, з Євгеном Рижиком почала навчати української мови. Але коли народилися діти, довелося залишити викладання. Потім працювала в адміністрації – спочатку в Більську-Підляському, а згодом у гміні Орля.

Маргарита Бакунович

– І саме там з'явилися «Вервочки»?

М. Б.: В Орлі я зустріла багато цікавих людей. Часто ми бачилися на гмінних імпрезах, і якось просто почали співати разом. Я співала українські пісні, а вони підхоплювали. Я тоді була вражена, що ці люди, які вважають себе білорусами, знали українські пісні. Я співала «Ой, чий то кінь стоїть», «Несе Галя воду» – і вони співали зі мною. Тоді ми й вирішили створити гурт. Так народилися «Вервочки». Спочатку нас було аж 18. Дуже нас підтримала директорка місцевого осередку культури, а також Марек Хмелевський із Союзу українців Підляшшя. З часом склад змінився, залишилися ті, хто справді хотів співати українські пісні. Ми вирішили не виконувати білоруських чи російських – тільки українські. І це принципово з огляду на війну. Наш нинішній музичний керівник – із Рівного, зараз живе в Італії, надсилає нам фонограми, тексти, ми все вчимо онлайн. І от бачите: сучасні технології допомагають рятувати автентичність.

– Можна сказати, що «Вервочки» – це не просто гурт, а місце, де люди знову відкривають у собі українське?

М. Б.: Саме так. Я ніколи не переконую нікого словами – лише пісню. Коли людина співає українську пісню навіть не задумуючись, вона вже частково стає українцем чи українкою. І це прекрасно. Мені хочеться показати, що українці – не лише з акції «Вісла». Вони є й тут, на Підляшші, хоча багато хто цього не усвідомлює. Але поступово все міняється. Молоді люди цікавляться, приїжджають на майстер-класи, серед яких є подія «Меандри», співають українські пісні, навіть не знаючи мови, але відчуваючи серцем. Це насправді файна справа. Люди тут часом кажуть, що слова «кінь» чи «кіт» – білоруські. Тоді їм говорю, що я українка і з дитинства сама ці слова вживаю. Роблю такі натяжки, але ніколи насильно, із закидами.

– Що для вас особисто найцінніше в українській культурі, музиці?

М. Б.: Багатоголосся. Воно – живе, справжнє, з серця. В українських піснях є стільки емоцій, тепла, краси. Я люблю ці тексти, люблю вишиванку, крайку, цю неповторну барвистість. Польська культура теж гарна, але українська – глибша, тепліша, духовніша. А коли читаю твори Михайла Коцюбинського, то як колись, так і сьогодні просто плачу.

– Куди далі? Які мрії маєте для «Вервочок»?

М. Б.: Ми не прагнемо слави чи червоних килимів. Просто хочемо співати, щоб люди слухали й раділи разом із нами. Хочемо поїхати з концертами Північною Польщею, можливо, й на Лемківську ватру в Ждині. Поки що не маємо в репертуарі лемківських пісень, але спокійно можемо вивчити як гурт, бо Евеліна і я могли б вже їх співати. Я також мрію, щоб з концертом відвідати мою Лігницю. А головне, щоб українська пісня звучала й далі.

– Пані Евеліно, а що для вас означає участь у «Вервочках»?

Евеліна Філіпюк: Для мене це не просто гурт, це маленька родина. Мене запросила подруга, яка потім перестала співати, а я залишилася і вже не уявляю життя без цього. Ми разом сміємося, іноді плачемо, підтримуємо одна одну. У нас своя енергія, свої хвилі. Ми дуже різні, але доповнюємо одна одну. Так, треба присвятити іноді свій приватний час на проби та концерти, але я просто це люблю. Співаю з дитинства, ще з другого класу початкової

школи, і українська мова – це моя любов. Коли виступаємо, хочеться ділитися цим із людьми.

– Чи виступи поза своїм рідним регіоном сприймаєте якось по-іншому?

Е. Ф.: На Підляшші нас уже всі знають, але коли приїжджаємо, наприклад, у Сроково чи Круклянки, то з'являється зовсім інше відчуття: нова публіка, нові люди, нові емоції. Бачимо, що тут багато хто чує нас вперше.

Ми показуємо їм, що на Підляшші теж є українці, що тут живе своя культура. Отже, для нас це завжди промоція нас як гурту, але й нашого регіону.

– Це звучить як справжнє послання.

Е. Ф.: Може, так, бо головне для мене – передати традицію, те, що співали наші батьки, діди, щоб воно не забулося. Можливо, мої діти колись теж заспівають ці пісні. Не знаю. Але якщо ми цього не робитимемо – пісні просто зникнуть. А ми не можемо цього дозволити. Це наш обов'язок.

– Люди часто звертають увагу на вашу енергійність. Звірки стільки сили, щоб після кілометрів подорожей і концертів потім підспівувати іншим артистам, танцювати?

Е. Ф.: Часом жартуємо, що нашим спонсором є один із відомих виробників батарейок. Ну, але тут криптореклами не будемо робити. А так насправді – ми енергійні від природи, нас не треба двічі намовляти, витягати. Ми любимо розважатися, бути в команді. Спів – це просто радість.

– Тож можна сказати, що «Вервочки» – це не просто ансамбль, а спосіб життя?

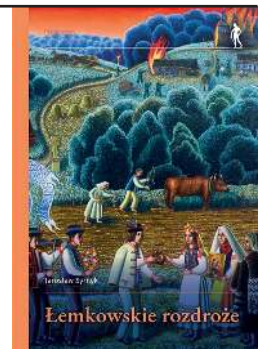
Е. Ф.: Так, ми просто співаємо і цим живемо. «Вервочки» – це родина, сестринство, хоч ми не є справжніми сестрами. ●

Евеліна Філіпюк

ОГОЛОШЕННЯ

Рекомендуємо придбати книгу професора історії та працівника Інституту етнології та культурної антропології Вроцлавського університету Ярослава Сирника – «Лемківські перехрестя».

Ви можете замовити її у видавництві:
**Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego,
Pl. Uniwersytecki 15, 50-137 Wrocław**
Та інтернет-книгарні: тел. 71 375 2809, 518 355 632

Історичний календар

ЖОВТЕНЬ

Підготувала **Тетяна ДАНЮЧЕНКО**

Фото з Вікіпедії та сайту uinp.gov.ua

4 листопада 1895 р. у селі Волиця на Львівщині народився Василь Кучабський, історик, публіцист, автор перших українських підручників з військової справи, член НТШ.

Освіту отримав у Академічній гімназії Львова. Згодом навчався на юридичному факультеті Львівського університету. Підлітком захопився військовим вишколом і вступив до «Пласту». На початку Першої світової війни увійшов до Легіону українських січових стрільців, згодом йому доручили командування сотнею УСС. У вересні 1916-го його сотня відзначилася у боях за Лисоню.

Кучабський друкувався у часописі «Шлях» та у стрілецькому сатиричному часописі «Самохотник».

1916-го потрапив у полон до росіян і до 1918-го перебував у таборі для військовополонених у Волгограді. Він втік з табору і перебрався до Києва. Тут у складі куреня Січових стрільців брав участь у боях проти більшовиків.

Разом з Дмитром Донцовим працював у журналі «Заграва».

В еміграції жив у Чехословаччині, Німеччині, Польщі. Зблизився з представниками гетьманського руху. Займався науковою діяльністю та публіцистикою. Автор праць: «Україна і Польща», «Січові Стрільці. Воєнно-історичний нарис», «Українська дипломатія та держави Антанти в 1919 р.», «Польська дипломатія і східно-галицьке питання на Паризькій мирній конференції в 1919 р.», «Симон Петлюра в світлі історії». З середини 1944 року обриваються відомості про Василя Кучабського. Припускали, що його знищили НКВС-ники. Нині нащадки Василя Кучабського повідомляють, що він з родиною наприкінці Другої світової війни перебрався до Бланкенбургу (Німецька демократична республіка), де помер 28 червня 1971 року.

16 листопада 1895 р. у селі Калайдинці Лубенського повіту Полтавської губернії народилася Галина Мневська (літературний псевдонім – Галина Орлівна), українська письменниця доби Розстріляного відродження, перекладачка, акторка, педагогиня. Жертва сталінських репресій. Дружина письменника Кліма Поліщука.

Народилася в інтелігентній родині вчительки і чиновника. Батько помер, коли їй було п'ять років, мати ж постійно хворіла. Навчалася в Лубенській і Московській гімназіях, потім на Вищих жіночих курсах у Москві та в Ольгинському університеті у Києві. Проте останній курс в Києві не закінчила через нестачу коштів.

В подальшому Галина Мневська працювала акторкою у Вінницькому театрі імені Івана Франка під керівництвом Гната Юри. Також пробувала свої сили в літературі: 1921 року у львівському видавництві «Русалка» вийшла її збірка «Шляхом чуття».

Після поразки української революції 1917-21-х років Мневська опиняється в еміграції в Західній Україні, на той час під владою Польщі. Мешкала тут у Львові.

1921 року вийшла заміж за емігранта з УНР Кліма Поліщука. Незабаром народила доньку Лесю. Львівський період був особливо плідним у творчості Галини Мневської. Вже у 1922 році вийшла друком її збірка «Перед брамою». Її оповідання та новели друкувалися в часописах Львова, Праги, Відня. Писала також оповідання для дітей, п'єси. Крім того, займалася перекладацькою діяльністю. В її перекладах публікувалися «Робінзон Крузо» Данієля Дефо, «Прекрасними сабінянками» Леоніда Андреева та багато інших.

1925 року Галина Мневська з родиною переїхала до УРСР. Схоже, що ініціаторкою цього переїзду була саме вона. У Харкові, де оселилася родина, Мневська поринає в літературну творчість. 1925 року входить до літературної організації «Плуг». Найпомітніші твори цього періоду – «Лішва», «Скарб діда Якова», «Нове поле», «Бабський бунт», «Емігранти», «Жага», «Сибірка» та інші, що публікувалися в часописах «Червоний шлях», «Глобус», «Життя і революція», «Всесвіт». Про творчість Мневської схвально відгукувались Богдан Лепкий, Володимир Сосюра, Мирослав Ірчан, Петро Голота, Олександр Копиленко. Мневська проникала в психологію героїв, реалістично змальовувала тогочасні процеси в суспільстві, а це викликало незадоволення, її критикували за те, що вона описувала колгоспний рух як кріпаччину.

1930 року родина Мневської отримала житло у письменницькому будинку «Слово» – квартиру №27, а вже 20 січня 1931 року її, чи не першою серед жителів будинку, було заарештовано. За звинуваченням в українському націоналізмі вона отримала п'ять років заслання. Її чоловіка було арештовано раніше, засуджено 21 січня 1930 року до 10 років таборів. У 1937 році його було розстріляно. На засланні в Актюбінську їй доводилось важко працювати на залізниці. Після закінчення терміну їй було заборонено повертатись в Україну, тому вона працювала вчителькою Мартунської середньої школи в Актюбінській області, стала відмінницею народної освіти Казахстану. У роки війни працювала в тилу, була нагороджена медалями «За доблесну працю у Великій Вітчизняній війні» та «За трудову доблесть».

У засланні Мневська одружилася з волинянином Яковом Захаровичем Возним, з яким прожила 21 рік. У цей час вона продовжувала писати, проте її твори не публікували.

Померла Галина Мневська 21 березня 1955 року, після тяжкої невиліковної хвороби. За заповітом похована на батьківщині другого чоловіка у селищі Голоби на Ковельщині.

24 листопада 1890 р. – у Львові народився Володимир Білозор, польовий курінний лікар Українських січових стрільців та комендант-сотник 1-го польового військового госпіталю Української Галицької Армії. Автор спогадів та медико-історичних нарисів.

Закінчив львівську гімназію, медичну освіту отримував у Львові, Відні та Празі.

Разом з Українськими січовиками в ранзі чотаря-лікаря пройшов Першу світову. Під час боїв за гору Маківку його

шатро розташовувалось біля лінії вогню. Тут Володимир Білзор протягом одного дня перев'язав близько 60 поранених. 1917-го разом із іншими січовиками він переніс тиф. Протягом 1918-1920-х років служив в Українській Галицькій Армії сотником та полковим лікарем.

У міжвоєнний період працював лікарем у Коломиї. Був заступником голови Українського гігієнічного товариства та співорганізатором філії Українського лікарського товариства. 1932 року відкрив Амбулаторію для незаможних селян, яких часто лікував задарма, та ще й давав їм гроші на ліки. У роки Другої світової війни очолював лікарсько-санітарну референтуру дивізії «Галичина». Після війни працював лікарем у таборах для переміщених осіб у Німеччині. 1949-го емігрував до США, де у Філадельфії влаштувався лікарем-резидентом шпиталю для хронічно хворих. Співпрацював з українськими комбатантськими та пластовими організаціями української діаспори. Одружений з медсестрою УГА Марією Фединською. Подружжя мало трьох доньок. Помер Володимир Білзор 17 жовтня 1969 року. Похований на українському православному цвинтарі у Баунд-Бруці (штат Нью-Джерсі, США).

25 листопада 1810 р. – у Москві народився Микола Пирогов, хірург, який започаткував військово-польову хірургію.

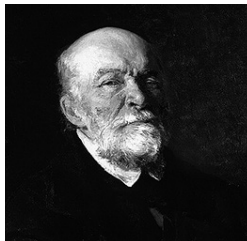
Серед тогочасних російських хірургів існувало неписане правило – не звертати уваги на стогони пацієнта, в разі необхідності різати по-живому. Микола Пирогов шукав способи знеболення, які спочатку перевіряв на собі. Почав застосовувати ефірну анестезію під час операцій. Під таким наркозом провів 10 тисяч операцій. 1855 року, під час Кримської війни вперше у світовій медицині використав гіпсову пов'язку при переломі, що дозволило уникнути викривлення кінцівок. Побувавши у майстерні знайомого скульптора, Пирогов побачив, як той робить гіпсові форми і застосував це у медицині.

Перебуваючи в Києві, він написав унікальну працю «Ілюстрована топографічна анатомія розпилів, яка зроблена в трьох вимірах через заморожене людське тіло». Вчені вважають її предтечею комп'ютерної томографії.

З 1861-го жив у маєтку Вишня біля Вінниці. Тут облаштував лікарню та аптеку. Для бідних виписував рецепти зі спеціальною позначкою. За такими рецептами в його аптеці ліки видавали безкоштовно. Ледь не щодня приймав пацієнтів по 5-6 годин. Лікар Пирогов був простим у спілкуванні, нікому не відмовляв у допомозі, після операції ховав руки в кишені, щоб йому не надумали платити. Кошти, виручені від наукових праць, переказував незаможним.

Помер Микола Пирогов 5 грудня 1881 року. На прохання дружини, його тіло забальзамував петербурзький лікар Давид Виводцев. Микола Пирогов заповідав поховати його у Вишні, тому на місцевому цвинтарі спорудили склеп. Будівельні роботи затяглись, відтак похорон відбувся лише на початку лютого 1882-го. Відкрити труну з тілом видатного хірурга поставили на постамент, де вона знаходиться і до сьогодні.

25 листопада 1905 р. у Лубнах на Полтавщині завдяки братам Шеметам вийшов перший номер україномовної газети «Хлібороб». Це була перша на Наддніпрянській Україні україномовна газета.

Наклад складав 5 тисяч екземплярів, але попит на неї виявився шаленим. У третьому номері редакція повідомляла, що двох перших номерів марно шукати – вони розпродані. Четвертий номер «Хлібороба» вилучили жандарми. П'ятий номер вийшов у грудні 1905-го і виявився останнім, бо після цього газету заборонили. Володимир Шемет не опустив рук і 1906-го заходився відновлювати часопис під назвою «Хліборобська справа». Полтавський губернатор заборонив видавати у губернії ще одне українське видання, бо з 24 грудня 1905-го коштом місцевої Громади у Полтаві почав виходити тижневик «Рідний край».

28 листопада 1910 р. – у Перемишлі народився Ярослав-Богдан Рудницький, мовознавець, фольклорист, президент Української вільної академії наук у Канаді. Автор майже 3 тисяч наукових праць. Володів десятима мовами, зокрема старогрецькою та латиною, читав лекції у багатьох університетах світу.

Мріяв стати лікарем, але за часів польської влади зробити це було складно. Отримав освіту зі слов'янської філології у Львівському університеті, а після отримання диплома доктора філософії працював на посаді професора Українського вільного університету у Мюнхені. Потім викладав у Карловому університеті в Празі та Гейдельберзькому університеті.

Був одружений з онукою Володимира Антоновича – Мариною. 1949-го Рудницький з дружиною та двома дітьми переїхав до Канади. Там він реалізувався не лише як науковець, а й громадський діяч. Він став почесним членом Канадської асоціації славістів, президентом Канадської асоціації лінгвістів, членом Міжнародної академії науки й літератури та інших міжнародних наукових організацій. Став співзасновником українських товариств у Канаді, протягом 1980-1989-х років був головою уряду УНР в екзилі.

Зібрав на канадській землі серед українських поселенців матеріали з фольклористики та етнографії і опублікував їх у чотирьох томах. Робив переклади і писав нариси про українських письменників, організував конференції з нагоди річниць діячів української культури. Перевидавав власним коштом «Кобзар» Шевченка.

Досліджував стан українознавчих фондів у книгозбірнях США, результатом чого стала книга «З подорожі по Америці 1956». Його запрошували для консультування працівників бібліотеки Конгресу у Вашингтоні щодо впорядкування фондів україніки. Він першим розробив систему заходів у справі каталогізації, класифікації української книги.

Здійснив навколосвітню подорож, під час якої налагоджував наукові зв'язки та співпрацю із українською діаспорою, популяризував українську книгу.

Мав прирасть – шукати по світу українські сліди: Лесі Українки – в Італії, Осипа Федьковича – у Венеції, Марка Вовчка – у Німеччині, Михайла Коцюбинського – на острові Капрі, Юрія Лисянського – на Гавайських островах. Він віднайшов у Швеції 1966 року документи, пов'язані з висуванням Івана Франка на здобуття Нобелівської премії.

Рудницький ініціював проведення українознавчих студій у Австралії. 1978-го запрацювали літні курси українознавства при Макворі університеті в Сіднеї.

Того ж року він привіз до Австралії збірку українських книг вартістю 10 тисяч американських доларів.

Помер Ярослав-Богдан Рудницький 19 жовтня 1995 року, похований у Монреалі в Канаді.

Марко ПОСТІВ-ЯРУГА

Австрияки, готуючы ся до майового наступу, выселяют Гладышів

Австрийська влада мешканцям прифронтових сіл хотіла оцадити трудів, які принесла бы ім велика офенсива войск німецьких и австрийско-угорських під Горлицями, плянована на початок мая 1915 р. Польский історик твердит (не знати чом), же Австрияки з інших намірів товды ввозили Поляків, а з інших Русинів. На його думку: *na północ od masywu Magury Małastowskiej wysiedlenia te spowodowane były troską o polskojęzyczną ludność pozostającą jak dotąd w swych gospodarstwach, a cierpiącą na skutek działań wojennych, jak również przebywania na tym terenie żołnierzy obu walczących stron, to na południe od ww. masywu władzom austro-węgierskim antypaństwowe nastawienie dało kolejny powód, aby pozbyć się Rusinów silnie i otwarcie współpracujących i sympatyzujących z żołnierzami w brunatnych szynelach. Akcja trwała od 15 do 23 III 1915 r., wywożono zarówno chętnych dobrowolnie uciec z frontowego piekła, ale i osoby ze sporządzonych wcześniej list, którzy sprzyjały Moskalom. Tak przedstawia to wydarzenie kronika c. i k. saltzburskiego 59. Pułku piechoty (pp): „Nocami pojedynczy żołnierze rosyjscy podkradali się do Gładyszowa w celach handlowych, jednak starając się jednocześnie niezbyt naprzykrzać. Jednak po incydencie schwytania tam 16 żołnierzy rosyjskich ze 193 p.p. przyszedł wniosek z dowództwa o ewakuowaniu przez żandarmerię zamieszkałej tam ludności, ponieważ zauważono zbyt duże bratanie się ludności z Gładyszowa z wrogiem. Wieczorem 23 marca [1915 r.] zostało przeprowadzone przesiedlenie wsi”.*¹

Адже твердит, же жителів польських сіл Австрияки выселяли для їхньої безпеки, а Руснаків депортували зо страху нибы то перед наступном їхньому зрадом. Підпер ся аджи джерелом (напечатаным в 1933 р.), але оно не ест доказом на то, што набелендал. Братаня ся Русинів з Росиянами, не ест доказом на зраду Австрії. А з другой стороны прецін вояк сес бесідує, же Москале до Гладышова заходили задля гандлю (могла то быти лем вкривка для розвідки), та їх зімано, адже не мали спертя в наших предках. Так то юж ест, же перемога має неєдного няня, а поразка лем мачоху. В нас товды все лем Русин был причинний до того, же на фронті цілий час выгривал лем Москаль. Зрештом, не лем сес вояк утримувал, же австрийскы войска были не побороты, а зраджены. Товдышня ситуація на фронті была непроста, вояки руской армії радили подібні як мы (в ей рядах служили не лем Росияне, але и Українці, Поляки, Чехы, Сербы та Болгаре). Мож їх было зрозуміти, не то што Австрияків, Мадярів ци Німців – хоц пак дознате ся, же то власно тых вояків гладышівській греко-католицкий парох называл нашыма.

Слова вояка наведены польським істориком бесідуют о чімси іншым, же влада бояла ся того братаня, та скоро час

показал, же не на дармо. Не за долго в Конечны на сторону Росії перешла ціла компанія 28 полку піхоты, служыли в ній головоно пражане.² Найбільше їх здезертерувало 2 квітня 1915 р., їхній командир підпоручник Войтех Влєдїмір Клецанда так сес ден споминат: Ставал ден. Всядиваль тыхїсо было. Руска артилерия стрільбу вымїняла з австрийском и товды 1400 двадцетосмаків, провадженых кїлькама нашыма хлопцями, ишло до Конечной.³ А так по правді то царскы солдате сходили не лем до Гладышова, до інших прифронтових сіл тіж заходили и то не лем раз. Од згаданого командира компанії пражан (шыроко знаного 28 полку) знаме, же так было праві што дня в Стебницькій Гуті. Антоній Крог, идучы за словами Клецанды, аджи поїхал до Стебницькой Гуты русинского села в Словачїї. На підставі слів командира пражан так описал товдышне воюваня та час регенерації сил вояків обох лінії фронта провежений спільні: Стрільба была менше більше од семей до пятнадцетой, были то, же так речу, години жовнірского урядуваня; пак наставала тишына, а вояки з обох сторін фронта сходили до села огрїти ся та одпочати. Нераз при газдівскїї студни стояли мирні в черзі «Москале» и «Австрияки», бесідуючы зо собом по ческы. Нераз вечерами сїдили в хыжах вояки в російскых и австрияцкых уніформах, споминали золоту, стовежову Прагу – розправляючы о політиці, частуючы ся цигарками, та потїгаючы бїмберок, кед лем был. Мандруючы по Стебницькій Гуті в половині 70-х років почул ем ехо тамтых часів; старий Русин, запросил мя до хыжы и оповїдал, же на тім самім стїльці, на котрім тепер сїджу, сїдили вояки, воюючы по обох сторонах фронта. Дякували за миску яшницї и обціяли його няньови, же будут ся старали не стрїляти в напрямі його газдівкы. Побесїдували, пограли в зехчика и розходили ся, а рано зас до ся стрїляли, так было што дня.⁴ Там братал ся Чех з Чехом, носячы ріжны уніформи, та до Гладышова тіж заходил такий солдат, котрий потрафил догадати ся з нашыма предками. В Гладышові зімали 16 Москали, а в Конечній ціла компанія перешла на сторону царской армії, зато пак наших дїдів не высилано на східний фронт, а на італянскый, де ся так легко оуж не могли збесїдувати.

Не знам тіж, на якїй підставі польский історик подає такы, а не іншы рамы евакуації жителів Гладышова (*od 15 do 23 III 1915 r.*), она ани не зачала ся 15, ани 23 марця 1915 р. ей не завершено. Сес історик кінчыт ей якраз 23 марця, хыбаль операючы ся на тым што австрийскый вояк пише (*Wieczorem 23 marca [1915 r.] zostało przeprowadzone przesiedlenie wsi.*). Існуют тверды доказы на то, же выселяння мешканців Гладышова не скінчыло ся 23 марця 1915 р. Нашых предків єдного дня выселено лем 8 червця 1947 р. Доказом на то, же сесой акції Австрияки не завершыли 23 марця 1915 р. ест похорон Марїї, жытелькы хыжы нр 38, котра гмерла 19 марця, а похорон мала аж 1 квітня. Єгомосьць в увагах при записі ей смерти написали: В трупарни була, адже ексодус цілого Гладышова не міг закінчыти ся 23 марця 1915 р. Ей тлінны останкы лежали в трупарни од 18 марця аж до 1 квітня 1915 р., мусів то быти барз горячий час, кед так долго ей не хоронено. Існуют ишы іншы доказы на то, же Гладышова з його жителів напевно того дня не

опорожнено до цна (адже 23 марця, як твердит польський історик). Не знам, чи 17-літний Андрийко (сын Клемуна та Гелены) справді мал похорон (в рубриці дня смерти и похорону єгомосьць два разы вписали тот самий ден), але напевно 28 марця сес бідака гмер в Гладышові. О розмірі його біды дознаєме ся з уваг книги покійників, там при ним такє стоїт: Був калікою лежав всегда як в трумні. Від кулі в ночі згоріла хыжа і він. Мешкал в хыжы нр 71, находящій ся в горшній части села, стояла вышше цмонтеря, юж блиско Вірхни товды частішше контролованой Москалями як Австрияками. Адже 28 марця 1915 р. його хыжа згоріла разом з ним, але того дня деяких мешканців в сесім селі юж не было. При смерти лем дволітнього Василька (сына Григоря и Теодоры, мешкаючых під номером 32, котрий гмер тіж 28 марця 1915 р.) єгомосьць записали: В часі евакуації помер в Кросценку. Зато, же не знали дня похорону, в одповідній рубриці вписали лем знак зьвіданя.

Ексодус наших дідів муслі быти барже розгличений в часі, был то барз тяжкый час, барже неспокойным были лем часи голоду и епідемії з половины XIX столітя (1847-1855). Выхід з Гладышова и Вірхни в 1915 р. в умах и душах наших предків, идучых в незнане, родил величезний непокій. Нихто не знал де иде и на як долго мусит лишити рідну землю. Єгомосьць записали, же 18 квітня 1915 р. Марія (пережыла в Гладышові в хыжы нр 15 аж 56 років – адже жытелька долишнього Гладышова, жыюча барз блиско Смереківця) заразиса по выході з рідного села: Умерла в Смереківці, похоронена в Квятони, похорон мала того самого дня. Хыбаль сердце не витримало розлуку з рідным селом, быти може належала до тых, котры поза своїм селом не потрафили жыти. 72-літня Анна, жытелька хыжы нр 9 в Гладышові, 11 квітня 1915 р. тіж померла заразиса по выході з рідного села (адже гмерла блишше рідной хыжы ніж Марія). Парох в увагах записали, же: Умерла в Смереківці, похоронена в Квятони. Біля цминтарів в Смереківці. Посьбідне реченя (Біля цминтарів в Смереківці) додано хыбаль зато, же померло ся ей якраз попри сільским и войсковым цмонтерями в Смереківці, адже ищы перед перекрочыньом моста на Ждынянці. В Смереківці помер тіж и лем рочок маючий Адам, але він одишол до вічності з чысто іншой причыны. При ним єгомосьць записали: Шкарлятина, умер в Смереківці, похоронений в Квятони. Адже до іншого сьвіта забрала го не туга за рідным селом, а хворота. Гродил ся в Вірхни (в хыжы нр 20), гмер в Смереківці (22 марця 1915 р.), а похоронено го в Квятони (того самого дня).

Прикрішшу смерт мал дволітний Адам (в книзі записаний достойні як *Adamus*), мешкаючий в хыжы нр 12 во Вірхни – сын Тома и Александры. Згинул 10 марця 1915 р. заразиса по выході з Гладышова. Єгомосьць в увагах записали: Ранений смертельно відламом гранату в Смереківці. Похоронений в Квятони. Похорон мал того самого дня, але од разу го не похоронено. Адже, або в Смереківці было небезпечно, або гмер аж пак в дорозі, може была ищы дака надія, же пережыє. Быти може хотіли го довести живого до австро-угорского, войскового шпиталя в Устю Рускым. Похоронено го в квятоньській землі, бо гмер в дорозі. Хыбаль товды в Гладышові та в Смереківці было барз небезпечні, того самого дня заразиса по выході з рідного села згинула 78-літня Марія, вдова, мешкаюча в Вірхни (в хыжы нр 12). Мала дуже менше щесьця од вишше згаданого маленького Адама, мешкаючого в тій самій хыжы што и она. При записі ей смерти стоїт, же была: Розторощена шрапнером, в Сме-

реківці позбирано в міх і поховано в Квятони. Адже погыбла на місци, при ній не было сумніву, же не жыє. Тлінны останкы сесой, нещасной жены похоронено там, де смертоносне, руске знярядя не змогло юж долетіти.

Дехто з наших муслі ищы мешкати в Гладышові и Вірхни, кед в книзі померлых записано, же 54-літний Павло (муж Анны) погребене мал 20 квітня 1915 р. Єгомосьць записали: Умер природноу смертю, похований на своїм полі визше ріки, адже хоронено го не на гладышовскім цмонтери, а в вірхнянській землі (помер 18 квітня 1915 р., а мешкал в Вірхни в хыжы нр 15).

Вертаня на своє

Завдякы книзі померлых знаме, коли менше більше нашы предкы з сесой евакуації вернули до Гладышова и Вірхни. 72-літня Анна (жытелька хыжы нр 25 во Вірхни) померла 16 мая 1915 р., не знати ци гмерла ищы в дорозі ци в рідній хыжы. Похорон мала традиційні в третім дни по смерти, адже 18 мая. Парох записали в увагах, же гмерла: Природноу смертю. Похоронена в Гладышові по прогнаю Москалів. Гнеска не є юж кого ся зьвідати, ци вернули вшыткы єдного дня, ци так само як и выїжджали, поступенно и помаціцькы малыма групамы. В гладышовській книзі померлых першый запис, бесідуючий о повороті єст аж з 2 червця 1915 р., того дня гмерла в Гладышові 60-літня Єфроска, мешканка хыжы нр 27. Похорон зо зглядів санитарных мала того самого дня, в увагах записано: Холера, умерла в Гладышові по поверненню з евакуації. Перед ньом записаний єст Мыхал, маючий лем 21 років, приписаний до хыжы нр 59. Помер 25 квітня, в рубриці похорону єгомосьць вписали лем знак зьвіданя, а в увагах сесе: Умер в шпитали в Новим Торзі. Быти може тіж на холеру.

Не мам сумнівів, же не вшыткы мешканці Гладышова и Вірхни были зрадниками, як о тім бесідує на самім початку згаданий історик. Нигда вшыткы не сут добры ани нигда вшыткы не сут поганы. Нигда вшыткы не будут собі рівны, аджи в комуні такого не было. Росияне прецін до своїх інформаторів та провідників (а такыма барз часто віділи іх австро-угорскы воякы) бы не стріляли. Кед вшыткы были бы зрадниками, то Австриякы напевно наших предків перед Москалями бы не охороняли. Не мам сумніву, же з той самой причыны выселяно жытелів польских и русиньских сіл, Поляків и Русинів вывожено задля зменшыня страт в мирным населеню фронтовых сіл. Адже по єдній и другій стороні Магуры хоронено мирных жытелів. Єднако вшыткым людям, вывоженым з Гладышова и Вірхни, не дало ся врятувати жытя. ●

1. B. Głód, *Thalerhof... Kara za grzechy, czyli o Karpatorusi-nach i ich losach doby Wielkiej Wojny inaczej [в:] Bieszczadzkie Lwy. Krew na poloninach – Wielka Wojna na obu brzegach Sanu i jej skutki*. Редакция Анджея Олейко и Кжиштофа Реймана, Том II, Выдавництво „Carpathia” 2025, с. 263-264. Польский історик на конец своїх выводов наводит слова з кронікы ц. и к. полку зо Сальтзбургга: M. Ritten von Hoen, K.u.K. Infanterie-Regiment Erzherzog Reiner nr. 59. Weltkrieg 1914-1918, Сальтзбургр 1933, с. 232-233.

2. Больше о тім довідате ся ту: A. Kroh, „Praskie Dzieci” *przechodzą na stronę rosyjską* [в:] Magury 85, с. 101- 111.

3. A. Kroh, „Praskie Dzieci”..., с. 106.

4. Тамже, с. 105-106.

Сергій Осока, «Три лини для Марії». Львів: Видавництво Старого Лева, 2020. – 248 с.

Леся КОРОСТАТЕВИЧ

Спогади, що пахнуть

Є книги, які читаються швидко та легко, але надовго залишають теплий післясмак. «Три лини для Марії» – саме з таких. Вона схожа на розмову з другом, який сидить поруч і без поспіху ділиться спогадами. Наче ви сідаєте за кухонний стіл, наливаєте чай, і він починає говорити – просто, щиро, наче між іншим. І ти слухаєш, навіть якщо не збирався, бо ці історії мають дивну здатність чіпляти. Вони пахнуть ріллею, яблуками, рибою зі ставка, старим дерев'яним будинком. У них чути людські голоси й кроки, і від цього складається враження, ніби ти перенісся в інший час, а не просто читаєш книгу. Це книжка про життя – густе, справжнє, часом гірке, а подекуди й смішне.

Сергій Осока у своїх новелах розповідає про полтавське село. Про те, яким воно було в останні роки СРСР, коли всі жили ніби в півтіні: старе ще не зникло, а нове ще не прийшло. Герої його новел – прості селяни. У когось жорсткий характер, у когось дивні звички, а хтось живе так, що хоч у кіно показуй. Проте саме вони й створюють той світ, у якому росте хлопчик, що згодом стане письменником.

Особливість цієї книжки в тому, що вона буквально «відчувається». Читаєш рядок, і здається, ніби справді вдихаєш запах свіжого хліба чи яблук, що впали в траву. Десь гупають двері, десь женуть худобу, десь сміються діти – і цей гамір стає частиною твору.

Письменник вдало підмічає дрібниці. Він уважний до деталей, його стиль простий і влучний. У кожній новелі є жива людина – зі своїми радощами, слабкостями й болям. Немає відчуття, що автор когось судить чи виправдовує. Він просто дивиться і показує. А ми вже самі вирішуємо, що з цим робити й як це відчувати.

Герої Осоки – ті, кого ми зазвичай не помічаємо у щоденному житті. Жінки, які виховують дітей, працюють у полі, ведуть господарство. Діти, що ростуть серед нестачі, але знаходять радощі у дрібницях. Чоловіки, які намагаються втримати контроль над життям, іноді зриваються, та знову беруться до роботи. Тут є суворі й смішні, добрі й трагічні. Кожен з них – маленька частинка великої мозаїки.

Збірка складається з 35 новел, більшість із них мають автобіографічний характер. Це сільські спогади дитинства, різні за настроєм і тривалістю. Одні нагадують короткий ескіз, інші розгорнуті й докладні. Хтось може скептично запитати: «А що цікавого в історіях про село?» Проте саме в буденному й захована особливість. Бо кожен, хто читати-

ме, впізнає себе чи своїх рідних. У когось була така ж сувора бабуся. У когось – сусід, що жартував при кожній нагоді. У когось – мовчазний батько, який працював до знемоги. Саме ця впізнаваність і робить збірку близькою. Мабуть, усі пам'ятають ті фрази «не чіпай, це на свято», коли на столі стояло щось особливе. І саме тоді найбільше хотілося потягнути шматочок. Або коли батьки довго заощаджували і таки купували дитині дорогий, якісний одяг, що так важко було знайти. І це була їхня гордість, а дитина вибігала на вулицю й за п'ять хвилин поверталася брудна з голови до ніг. Не тому, що хотіла насолити, а тому що вишня кликала залізти, ставок – скупатися, трава – впасти й покотитися. У таких дитячих спогадах упізнаєш себе.

Новели Осоки якраз і показують подібні історії. На перший погляд його герої суворі – бабуся чи мама. Та варто придивитися ближче, як за суворістю проступає ніжність і турбота. Навіть коли мама семирічного Сергія вчить манер: «Лікті не складай на стіл! Хіба тобі дев'яносто год?! Ну чого ти держиш ту вилку, як макака?! Не хватай – у тебе ніхто не відніматиме...» – в цій сцені є і сміх, і тепло. Бабуся ж постає іншою: сувора до сліз онука, але часто балувала його на людях, щоб усі бачили – вона його любить. У цих дрібницях проглядається щось більше, ніж просто сімейна буденність.

Яскравою є також новела про маминих подруг Лілю і Гюлю, що приїхали з Азербайджану. Вони внесли у село інший колорит – сміх, розмови, новини з далеких країв. Для малого Сергія їхній візит означав насамперед солодощі. Тієї розкоші вдома завжди бракувало. Гості ж приносили диво. І дитина чекала їхнього приїзду з нетерпінням. Дід тим часом бурчав: «Нащо вони приїхали? Гості – то значить, хтось картоплю не садить». У цих словах – і гумор, і правда селянського життя, де робота завжди була понад усе. Сцена звучить щиро й правдиво, і в ній – весь сільський світ: сміх, клопоти, турбота й солодке, що стає символом радості.

Є в збірці новели, які смішать, бо ситуації до болю знайомі. Інші ж, навпаки, втискають у тишу, бо там живе біль. Але саме це поєднання робить книжку живою. Бо й життя завжди таке: не тільки світле чи темне, а змішане, строкате, як клаптикова ковдра.

Окрема принадність книжки – мова. Осока тонко відтворює полтавський діалект, з «тремпелем» (вішак), «пірожиним», «телехвоном», який додає розповіді особливого колориту. Фрази звучать природно, кожне слово стає на своє місце. Тут немає складності, хоча автор уміє користуватися метафорами і деталлю. Він говорить тією живою мовою, якою і досі говорять у тих селах.

Завдяки приватним історіям автор чіпляє і глибші теми. Радянське виховання, яке ламало дітей. Роль жінки, що нерідко була єдиною опорою родини. Тиск системи, який не зникав навіть у найдрібніших речах. Та все одно, читати цю збірку – як підслухати старі розповіді. Вони інколи смішать, інколи тривожать. І водночас навчають слухати, цінувати прості речі, бачити красу у звичайному. У дрібницях, у людях, у коротких зустрічах, у сміхові чи навіть у буркотінні діда, яке водночас сповнене турботи.

Для сучасного читача ці історії можуть стати певним відкриттям. Бо багато хто вже давно забув ті часи і звук до сучасного, добротного життя, до звичної доступності речей. А цей текст – це як нагадування, спогад, наче альбом зі світлинами, тільки зітканий словами. Кожна новела – окремий кадр. Читаєш – і бачиш обличчя, чуєш голоси, ніби сам опинився там. І коли перегортаєш останню сторінку, відчуття лишається ще довго: запах яблук, дитячий сміх, як відгомін дитинства, що ніколи не зникає. ●

Катехитичний відділ
Ольштинсько-Гданської єпархії УГКЦ
в Польщі та Парафія Воздвиження
Чесного Хреста в Гурові-Ілавецькому
запрошують на
ЮВІЛЕЙНИЙ
XXV Єпархіальний огляд
релігійної творчості УГКЦ в Польщі
«СВЯТІ, ЯКІ ЄДНАЮТЬ НАРОДИ»
22 листопада 2025 року
початок о 10:00
Комплекс шкіл
з українською мовою навчання
Гурово-Ілавецьке, вул. Шкільна 6
Директор Катехитичного відділу
о. митрат Іван Лайкіш

Наше Слово Adres: Redakcja "Nasze Slovo", ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa, tel.: **biuro redakcji** – tel./fax 22 677-88-10, +48 510-162-854, redaktor naczelny – 22 677-88-11, sekretarz redakcji – 22 677-84-46, redakcja – 22 677-84-45. **E-mail:** redakcja@nasze-slowo.pl, prenumerata@nasze-slowo.pl, ogloszenia@nasze-slowo.pl Internet: www.nasze-slowo.pl **Kolegium Redakcyjne:** Piotr Tyma, Paweł Łoza, Tetiana Daniuczenko, Anastazja Krawczuk. **Zespół redakcyjny: pełniący obowiązki redaktora naczelnego** – Paweł Łoza, sekretarz – Tetiana Daniuczenko, **redaktorzy** – Igor Szerbera (Warszawa), Anna Winnicka (Koszalin), Grzegorz Spodarek (Kętrzyn), redaktor stylistyczny – Anna Russu, redaktor techniczny – Olga Michaluk, **biuro redakcji** – Katarzyna Stepan. **Współpracownicy:** Anastazja Krawczuk (Warszawa), Stefan Migus (Olsztyn), Piotr Andrusieczko (Kijów), Ludmiła Łabowicz (Białystok), Olena Humeniuk (Kijów), Adam Wiewiórka (Legnica), Daryna Popil (Warszawa), Władysław Graban (Krynica Zdrój), Piotr Wirchniański (Gładyszów).

Wydawca: Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7 03-614 Warszawa, tel.: 22 679-96-77 (sekretariat), E-mail: sekretariat@ukraincy.org.pl, biuro@ukraincy.org.pl Internet: http://ukraincy.org.pl **Fotoskład:** Redakcja „Nasze Slovo” **Druk:** Drukarnia „Efekt”. Nakład 1700 egz. Pismo dofinansowano ze środków budżetu państwa Związku Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa.

Konto bankowe dla wpłat w PLN: 47 1160 2202 0000 0000 5515 6292
Konto bankowe dla wpłat w EURO, CAD: IBAN: PL47 1160 2202 0000 0000 5515 6292 BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa,
Konto bankowe dla wpłat w USD: IBAN: PL20 1160 2202 0000 0000 5515 6196 BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa.

Poglądy autorów publikacji nie zawsze są zbieżne z poglądami redakcji. Za wiarygodność faktów odpowiadają autorzy. Redakcja nie zwraca tekstów nie zamówionych oraz zastrzega sobie prawo ich redagowania, skracania i zmiany tytułów. Koresponduje z czytelnikami tylko na łamach tygodnika. Rozpowszechnianie materiałów z „Naszego Słowa” wyłącznie za zgodą redakcji. Za treść ogłoszeń i reklam redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

„Nasze Slovo” dostępne jest w oddziałach Poczty Polskiej, w wybranych EMPiK-ach oraz w wydaniu internetowym www.eprasa.pl/news/nasze-slowo.

Publikacje wyrażają jedynie poglądy autora/ów i nie mogą być utożsamiane z oficjalnym stanowiskiem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Статті виражають точку зору авторів і не можуть уособлювати офіційну позицію Міністра внутрішніх справ та адміністрації.

90 років
з дня народження
Василя Симоненка

XXII

Огляд української співаної поезії та авторської і сучасної пісні

**15 листопада 2025
год. 9:00**

Szkoła Podstawowa nr 2
im. Jarosława Dąbrowskiego
(ul. Kościuszki 70)

Zadanie współfinansowane
ze środków Samorządu
Województwa
Warmińsko-Mazurskiego

Związek
Ukraińców
w Polsce
Kole w Olsztynie

Patronat medialny

Наше Слово